

Lokalny Plan
Deinstytucjonalizacji Gminy
Bielsk Podlaski na lata 2026 –
2030

Spis treści

Spis treści	2
Wykaz skrótów i definicji	4
Wprowadzenie	8
I. Część Diagnostyczna.....	10
1. Diagnoza sytuacji społecznej	10
1.1. Sfera społeczna i demografia	10
1.2. Sfera gospodarcza	16
2. System pomocy społecznej.....	21
2.1. Instytucje i zakres działania	21
3. Główne bariery i potrzeby rozwojowe	30
II. Część Programowa	31
1. Cele strategiczne LPDI.....	31
1.1. Cel 1. Zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym.....	32
1.2. Cel 2. Wzmacnianie roli rodziny, społeczności i organizacji pozarządowych w systemie wsparcia	33
1.3. Cel 3. Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej.....	33
1.4. Cel 4. Zwiększenie aktywności i integracji osób z grup defaworyzowanych	34
III. Część finansowa	35
1. Możliwości finansowania działań - źródła własne i zewnętrzne	35
1.1. Źródła własne Gminy	35
1.2. Zewnętrzne źródła finansowania (fundusze pomocowe)	36
2. Projekcja finansowa i opis działań LPDI (2026–2030)	37
2.1. Cel 1: Zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym.....	37

2.2.	Cel 3: Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej.....	37
2.3.	Cel 1, 4: Zwiększenie aktywności i integracji osób z grup defaworyzowanych	38
3.	Harmonogram wdrażania i projekcja finansowa działań LPDI (2026–2030)	1
IV.	Monitoring i ewaluacja	1
1.	Struktura zarządzania procesem i odpowiedzialność.....	1
2.	Źródła danych i wskaźniki monitoringu	1
3.	Harmonogram działań w zakresie monitoringu i ewaluacji	3
V.	Podsumowanie.....	5
	Spis tabel i wykresów	7
	Spis literatury, dokumentów i źródeł.....	8

Wykaz skrótów i definicji

Skróty Instytucjonalne i Programowe

Skrót	Pełna nazwa/Definicja
LPDI	Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych. Jest to kluczowe narzędzie określające kierunki działań gminy w zakresie polityki społecznej w celu przejścia od tradycyjnego, instytucyjnego modelu opieki do nowoczesnego systemu usług środowiskowych.
DI	Deinstytucjonalizacja. Oznacza stopniowe odchodzenie od opieki instytucjonalnej na rzecz usług świadczonych lokalnie, blisko miejsca zamieszkania, elastycznych i współtworzonych przez samorząd, instytucje i obywateli.
GOPS	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Centralna jednostka systemu wsparcia i rdzeń DI, realizująca zadania z zakresu pomocy społecznej, świadczenia pieniężne, wsparcie specjalistyczne i programy wsparcia rodzin.
CUS	Centrum Usług Społecznych. Planowana transformacja organizacyjna GOPS w celu scentralizowania koordynacji usług i partnerstw lokalnych.
FERS/EFS+	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 / Europejski Fundusz Społeczny Plus. Program współfinansujący LPDI i potencjalne źródło finansowania usług środowiskowych, włączenia społecznego, animacji, partycypacji, standaryzacji i IT.
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Instytucja wspierająca system pieczy zastępczej, integracji społecznej, usług środowiskowych oraz działań związanych z

	niepełnosprawnością. Może współfinansować realizację LPDI.
DDP	Dzienny Dom Pobytu. Dzienny forma opiekuńczo-aktywizująca dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami.
CAL	Centra Aktywności Lokalnej. Sieć utworzona w oparciu o istniejącą infrastrukturę (świetlice, biblioteka), mająca pełnić rolę miejsc integracji społecznej i edukacji.
GKRPA	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Odpowiedzialna za lokalną politykę przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy, dysponująca funduszem alkoholowym. Może finansować usługi terapeutyczne i wsparcie psychologiczne.
ZI	Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej. Struktura przy GOPS prowadząca działania interwencyjne, edukacyjne i wspierające wobec osób doświadczających przemocy.
OSP	Ochotnicze Straże Pożarne. Instytucje o dużym autorytecie społecznym i potencjale integracyjnym, których zasoby (lokale, kadry) mogą być wykorzystane w realizacji usług społecznych.
PWD	Placówka Wsparcia Dziennego. Realizuje zajęcia opiekuńczo-wychowawcze i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży.
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Potencjalne źródło finansowania wyposażenia, rozwoju dostępności oraz wsparcia aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Skróty metodologiczne i Inne

Skrót	Pełna nazwa/Definicja
DI (w kontekście wskaźników)	Deinstytucjonalizacja (monitorowanie kluczowych parametrów DI).
GUS	Główny Urząd Statystyczny. Wykorzystywany do analizy danych zastanych i statystyk.
FGI	Focus Group Interview / Wywiad Fokusowy (Grupowy). Metoda badań jakościowych stosowana w diagnozie, pozwalająca zrozumieć motywacje, lęki i oczekiwania mieszkańców.
SWOT	Analiza SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats / Mocne strony, Słabe strony, Szanse, Zagrożenia). Metoda analizy strategicznej.
MiE	Monitoring i Ewaluacja. Element LPDI, polegający na systematycznej ocenie postępów i jakości wdrażanych działań.
POZ	Podstawowa Opieka Zdrowotna (placówki medyczne). Ważne ogniwo w systemie wczesnego rozpoznawania problemów zdrowotnych, psychicznych i społecznych.
DDP	Dzienne Domy Pomocy. Jedna z form usług społecznych dla seniorów.
KGW	Koła Gospodyń Wiejskich. Organizacje wspierające, stanowiące ważne zasoby lokalne.

Wizja Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Gmina Bielsk Podlaski
miejsce, w którym każdy
może być aktywny i ma
zapewniony dostęp do
dopasowanych do potrzeb
usług społecznych

Misja - cel nadrzędny Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji

Transformacja lokalnego systemu
wsparcia społecznego, w kierunku
usług środowiskowych i opartych na
społeczności lokalnej

Wprowadzenie

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji (LPDI) Gminy Bielsk Podlaski stanowi odpowiedź na konieczność transformacji lokalnego systemu wsparcia społecznego, w kierunku usług środowiskowych i opartych na społeczności lokalnej. Plan jest zgodny z założeniami Krajowej Strategii Deinstytucjonalizacji oraz polityką Unii Europejskiej w zakresie włączenia społecznego i przeciwdziałania wykluczeniu.

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji (LPDI) Gminy Bielsk Podlaski na lata 2026–2030 stanowi kluczowy dokument strategiczny, będący odpowiedzią na konieczność transformacji lokalnego systemu wsparcia społecznego.

Potrzeba deinstytucjonalizacji jest pilna, co wynika z kluczowych wyzwań społecznych i demograficznych zdiagnozowanych w Gminie:

1. Starzejące się społeczeństwo

Populacja Gminy Bielsk Podlaski (6398 osób na koniec 2024 r.) charakteryzuje się zaawansowanym procesem starzenia. Średni wiek mieszkańca (46,6 lat) jest wyższy niż średnia dla województwa podlaskiego. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 30,3% ogółu mieszkańców.

2. Kryzys demograficzny

Gmina odnotowuje wysoki i ujemny przyrost naturalny (np. -131 osób w 2024 r.), co potwierdza głęboki kryzys demograficzny. Rosnąca liczba osób starszych i przewlekle chorych będzie generować zwiększone zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania.

3. Brak infrastruktury środowiskowej

Gmina nie posiada własnej infrastruktury pobytowej, takiej jak domy pomocy społecznej, mieszkania chronione czy treningowe. Zmusza to mieszkańców do korzystania z placówek na terenie powiatu, generując koszty dla budżetu Gminy z tytułu odpłatności za pobyt w DPS (417 202 zł w 2024 r. na 7 osób).

4. Luki w opiece nad dziećmi i kadrze

Na terenie Gminy nie funkcjonuje żaden żłobek ani klub dziecięcy, co stanowi istotną barierę dla rodziców chcących powrócić na rynek pracy.

Cele Strategiczne LPDI (2026–2030)

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji ma na celu transformację obecnego systemu poprzez realizację pięciu kluczowych celów strategicznych, ukierunkowanych na rozwój spójnych usług lokalnych i wsparcie osób w ich naturalnym środowisku:

- 1. Cel 1: Zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym.**
- 2. Cel 2: Wzmacnianie roli rodziny, społeczności i organizacji pozarządowych w systemie wsparcia.**
- 3. Cel 3: Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i usług wspierających niezależne życie.**
- 4. Cel 4: Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej.**
- 5. Cel 5: Zwiększenie aktywności i integracji osób z grup defaworyzowanych.**

Realizacja tych celów do 2030 roku przewiduje konkretne działania, takie jak rozwój usług asystenckich i opieki wytchnieniowej, utworzenie mieszkań wspomaganych (planowane 2 lokale) oraz świetlicy środowiskowej dla seniorów. Finansowanie tych przedsięwzięć będzie opierać się na Funduszach Europejskich (np. Fundusze Europejskie dla Województwa Podlaskiego), środkach krajowych (PFRON, ASOS) oraz wkładzie własnym Gminy.

I. Część Diagnostyczna

1. Diagnoza sytuacji społecznej

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Bielsk Podlaski została przygotowana na potrzeby Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji (LPDI), koncentrując się na identyfikacji zasobów, barier i potrzeb rozwojowych w sferze społecznej i gospodarczej, które mają kluczowe znaczenie dla realizacji celów strategicznych LPDI.

Cele strategiczne Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji obejmują m.in. zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym (Cel 1), wzmacnianie roli rodziny i społeczności (Cel 2), rozwój mieszkalnictwa wspomaganego (Cel 3), profesjonalizację kadr (Cel 4) oraz zwiększenie aktywności osób z grup defaworyzowanych (Cel 5).

1.1. Sfera społeczna i demografia

1.1.1. Charakterystyka demograficzna

Gminę Bielsk Podlaski, zgodnie z danymi GUS, na koniec 2024 roku zamieszkiwało 6 391 osób. W latach 2020-2023 odnotowano spadek liczby ludności o 2,08%. Kluczowym wyzwaniem jest starzenie się społeczeństwa, o czym świadczy ujemny przyrost naturalny. Rosnąca liczba osób starszych determinuje konieczność rozwoju usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania.

W 2023 roku najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym (53,26%). Udział osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł 30,28% w 2023 roku. Mimo ogólnego spadku ludności, gmina odnotowuje dodatnie saldo migracji (w 2023 r. wyniosło 76), co jest zjawiskiem korzystnym i świadczy o atrakcyjności osadniczej terenu.

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024	Wnioski dla LPDI (Cel 1, 3)
Liczba ludności (Razem)	6 501	6 421	6 433	6 414	6 391	Spadek liczby ludności o 136 osób.

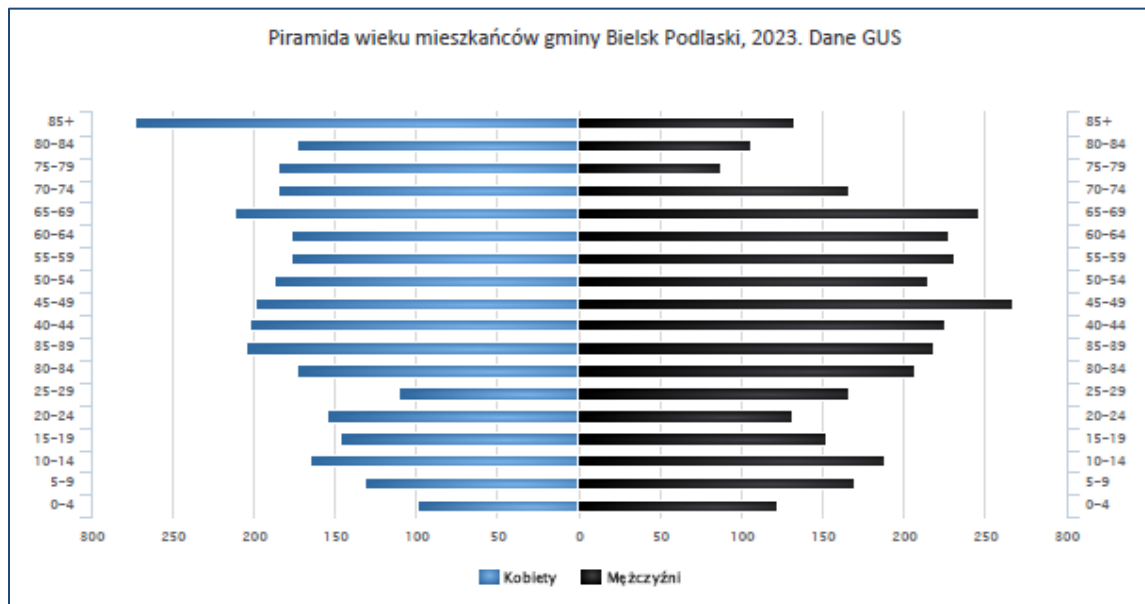

Ludność w wieku poprodukcyjnym (Ogółem)	2 044	1 975	1 940	1 935	1 937	Duży i stabilny udział osób starszych, potrzeba opieki środowiskowej.
Przyrost naturalny	-121	-152	-117	-97	-131	Ujemny przyrost świadczy o starzeniu się społeczeństwa i niskim poziomie dzietności.
Saldo migracji	45	55	95	76	106	Dodatnie saldo migracji jest potencjałem do rozwoju usług i infrastruktury.

Tabela 1 Podstawowe dane demograficzne I. 2020 - 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 1 Piramida wieku Gminy Bielsk Podlaski

1.1.2. Migracje ludności

Przyrost naturalny i saldo migracji w Gminie Bielsk Podlaski w okresie (2020–2023/2024) charakteryzowały się silnie przeciwnymi trendami.

Przyrost Naturalny (Ujemny)

Przyrost naturalny w Gminie Bielsk Podlaski cechował się wartościami ujemnymi w latach (2020–2023). Oznacza to, że liczba zgonów znacznie przewyższała liczbę urodzeń.

- Głęboki kryzys demograficzny**

Ujemny przyrost naturalny potwierdza głęboki kryzys demograficzny w gminie. Współczynnik dynamiki demograficznej (stosunek urodzeń do zgonów) wyniósł w 2024 roku zaledwie 0,45, a w 2022 roku 0,40.

- Wysoka ujemna wartość przyrostu naturalnego**

W 2024 roku przyrost naturalny wyniósł **-131**. Wskaźnik ten w 2023 roku, wynoszący -20,50 na 1000 mieszkańców, był znacznie niższy niż średnia wojewódzka i krajowa. Największy ujemny przyrost naturalny odnotowano w 2021 roku (-152).

- Konsekwencje**

Spadek liczby ludności i ujemny przyrost naturalny oznaczają starzenie się społeczeństwa.

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023
Liczba urodzeń	36	45	24	42
Liczba zgonów	157	197	141	139
Przyrost naturalny	-121	-152	-117	-97

Tabela 2 Przyrost naturalny w Gminie Bielsk Podlaski

Saldo Migracji (Dodatnie)

W przeciwieństwie do przyrostu naturalnego, saldo migracji charakteryzowało się wartościami dodatnimi we wszystkich analizowanych latach. Oznacza to, że liczba zameldowań dominowała nad liczbą wymeldowań.

- **Trend stabilny i pozytywny.** Saldo migracji utrzymywało się na dodatnim poziomie w latach 2020–2023. W 2024 roku trend ten również był dodatni (+100 osób).
- **Wzrost atrakcyjności osadniczej.** Dodatnie saldo migracji jest zjawiskiem optymistycznym i wskazuje na atrakcyjność osadniczą gminy.
- **Łagodzenie skutków demograficznych.** Dodatnie saldo migracji łagodzi negatywne skutki demograficzne wynikające z ujemnego przyrostu naturalnego. W latach 2023–2024 migracja w połączeniu z ruchem naturalnym doprowadziła do zwiększenia populacji o 28 osób.

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023
Liczba zameldowań	114	114	160	126
Liczba wymeldowań	69	59	65	50
Saldo migracji	45	55	95	76

Tabela 3 Saldo migracji w Gminie Bielsk Podlaski

Pomimo dodatniego salda migracji, które częściowo niweluje straty, ogólna populacja Gminy Bielsk Podlaski zmniejszyła się w latach 2020–2024 łącznie o 131 osób.

1.1.3. Pomoc i integracja społeczna

Odnotowano wyraźny spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z 676 osób w 2020 roku do 334 osób w 2024 roku. Świadczy to o potencjalnej poprawie warunków życia i rosnącej samodzielności ekonomicznej mieszkańców.

Główne przyczyny ubiegania się o pomoc społeczną w 2024 roku to:

- ubóstwo (77 rodzin),
- długotrwała lub ciężka choroba (48 rodzin)
- niepełnosprawność (41 rodzin).

Większość osób wymaga wsparcia z powodu długotrwałej choroby lub niepełnosprawności, co wskazuje na potrzebę rozwoju usług świadczonych w środowisku lokalnym (Cel 1).

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024	Wnioski dla LPDI
Osoby korzystające z pomocy społecznej (ogółem)	676	545	252	419	334	Wyraźny trend spadkowy.
Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	23	21	20	18	12	Spadek liczby korzystających, co wymaga diagnozy barier dostępu.
Liczba osób objętych pracą asystenta rodziny	-	-	-	-	12 rodzin	Funkcjonuje 1 asystent rodziny.
Liczba procedur „Niebieska Karta” (wszczętych)	-	32	47	37	-	Problem przemocy domowej utrzymuje się.

Tabela 4 Osoby objęte wsparciem OPS

Infrastruktura opiekuńcza (Cel 1, 3)

W gminie działa Klub Senior+ w Łubinie Rudolty, który w 2024 roku oferował 15 miejsc i w pełni wykorzystywał swój potencjał, aktywizując osoby starsze. Niemniej jednak, gmina nie posiada własnej infrastruktury w postaci mieszkań chronionych, treningowych, ani Domów Pomocy Społecznej (DPS). Mieszkańcy wymagający opieki instytucjonalnej są umieszczani w DPS na terenie powiatu, a gmina ponosi koszty ich pobytu, co jest finansowym obciążeniem. Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego (Cel 3) jest zatem ważną potrzebą deinstytucjonalizacji.

Kadry Pomocy Społecznej (Cel 4)

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej (GOPS) w 2024 roku pracowało 3 pracowników socjalnych. Od 2023 roku gmina jest poniżej ustawowego wymogu dotyczącego liczby pracowników socjalnych na liczbę mieszkańców lub rodzin objętych pracą socjalną. Braki kadrowe w GOPS ograniczają zdolność do prowadzenia intensywnej i zindywidualizowanej pracy socjalnej, która jest podstawą rozwoju usług środowiskowych (Cel 4).

1.1.4. Edukacja, kultura i aktywność społeczna (Cel 1, 2, 5)

Opieka nad dziećmi (Cel 1, 2)

Na terenie gminy funkcjonują dwie szkoły podstawowe, które prowadzą oddziały przedszkolne. Kluczową barierą jest **brak instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3**, tj. żłobków lub klubów dziecięcych. Jest to istotna bariera dla aktywizacji zawodowej rodziców.

Wyszczególnienie	Miara	Wartość liczbowa (Gmina)	Wnioski dla LPDI
Liczba dzieci w żłobkach	osoba	0,00	Brak opieki dla najmłodszych, pilna potrzeba wsparcia rodzin.
Liczba żłobków	szt.	0,00	Stanowi barierę w aktywizacji zawodowej rodziców (Cel 1, 2).
Liczba oddziałów przedszkolnych	szt.	8 (2023)	Stabilna oferta edukacji przedszkolnej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz OZPS.

Aktywność i infrastruktura (Cel 2, 5)

Gmina dysponuje rozbudowaną siecią aż 49 obiektów użyteczności publicznej, w tym świetlic wiejskich, strażnic OSP, placów zabaw i siłowni zewnętrznych. Jest to

duży potencjał do wykorzystania w procesach integracyjnych. Mimo to, potencjał ten nie jest w pełni wykorzystywany z powodu braku zorganizowanych, systematycznych zajęć i warsztatów, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży.

W badaniu ankietowym mieszkańcy wskazali, że najważniejszym działaniem społecznym jest realizacja działań z zakresu aktywizacji i integracji lokalnej społeczności (76,8% odpowiedzi) oraz zwiększenie dostępu do usług dla osób starszych i osób z niepełnosprawnością (42,0%).

Dostęp do zdrowia

W gminie funkcjonują dwa ośrodki zdrowia, ale brakuje aptek ogólnodostępnych oraz specjalistycznej opieki medycznej. W związku z tym mieszkańcy są zmuszeni korzystać z placówek w pobliskim mieście Bielsk Podlaski. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz dominacja długotrwałej choroby jako przyczyny korzystania z pomocy społecznej, wskazują na pilną potrzebę zwiększenia dostępności do usług zdrowotnych i opiekuńczych (Cel 1).

1.2. Sfera gospodarcza

1.2.1. Rynek Pracy (Cel 5)

Gospodarka gminy opiera się w dużej mierze na rolnictwie (71% powierzchni gminy). Pozytywnym trendem jest systematyczny spadek bezrobocia rejestrowanego.

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024	Wnioski dla LPDI (Cel 5)
Bezrobotni zarejestrowani (ogółem)	144	107	111	99	109	Spadek o 31,25%.
Stopa bezrobocia rejestrowanego	5,3%	4,7%	4,7%	4,2%	4,7%	Wskazuje na dobrą kondycję lokalnego rynku pracy.

Długotrwale bezrobotni (osoby)	87	64	47	50	55	Znaczący spadek, ale nadal stanowią grupę ryzyka wykluczenia.
---	----	----	----	----	----	---

Tabela 5 Najważniejsze wskaźniki w zakresie bezrobocia Gmina Bielsk Podlaski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Oprócz niskiej stopy bezrobocia, lokalny rynek pracy charakteryzuje się:

- Dominacją mikroprzedsiębiorstw (98,36% ogółu, 488 podmiotów w 2023 r.).
- Brakiem dużych zakładów pracy i małą ilością miejsc pracy poza rolnictwem.
- Zależnością od rynku pracy miasta Bielsk Podlaski, co prowadzi do ujemnego salda migracji zarobkowych.

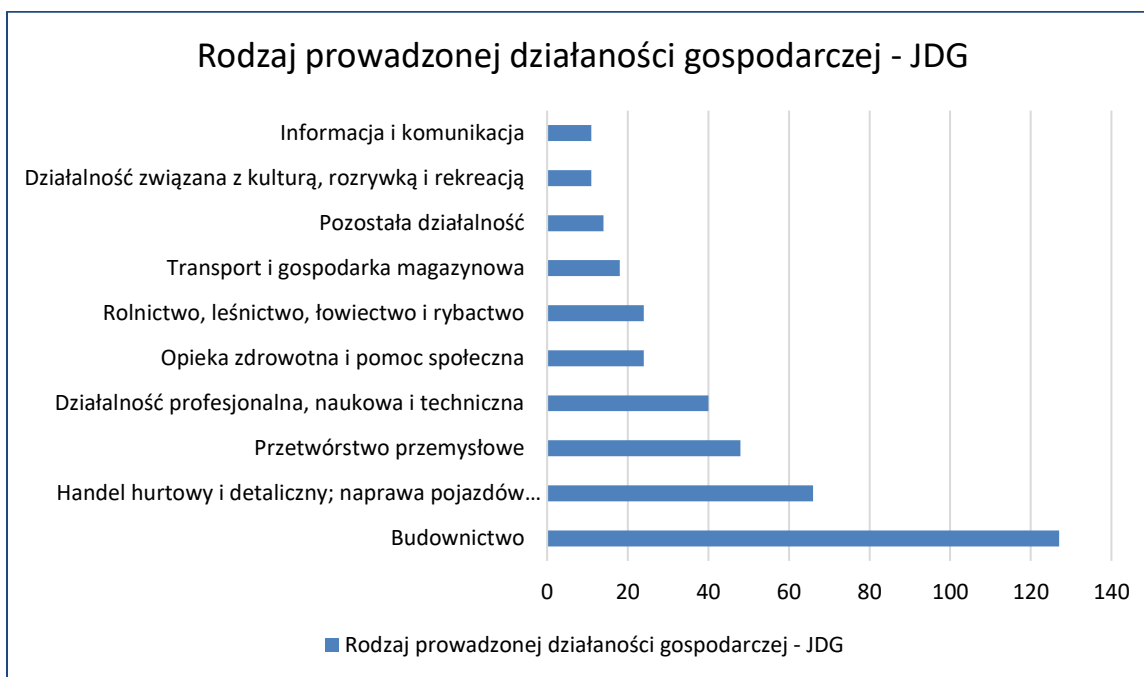
Potrzeby w wymiarze gospodarczym obejmują dywersyfikację gospodarki, aktywne pozyskiwanie inwestorów (np. na tereny w SSSE) oraz rozwój szkoleń dopasowanych do rynku pracy. Działania te są niezbędne do aktywizacji zawodowej osób z grup defaworyzowanych (Cel 5).

1.2.2. Przedsiębiorczość

W gminie Bielsk Podlaski w roku 2024 w rejestrze REGON zarejestrowanych było łącznie 527 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 415 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W 2024 roku zarejestrowano 43 nowe podmioty, a 20 podmiotów zostało wyrejestrowanych.

30 podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (5,7%). 191 podmiotów jako rodzaj działalności wskazywało przemysł i budownictwo (36,2%), a 306 podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność (58,1%).

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą najwięcej podmiotów deklarowało jako główny przedmiot działalności budownictwo – 127 podmiotów.

Wykres 2 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według sekcji PKD 2007

Mimo wzrostu liczby firm usługowych, gmina zachowuje charakter rolniczy – grunty rolne zajmują 71% jej powierzchni. Funkcjonuje tu 1 958 gospodarstw rolnych, wśród których przeważają jednostki o wielkości 1–5 ha, koncentrujące się na produkcji roślinnej (zboża) oraz hodowli drobiu.

Mocne strony przedsiębiorczości (Atuty)

- Systematyczne zwiększanie się liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na przestrzeni lat 2020–2023.
- Obecność działek objętych Suwalską Specjalną Strefą Ekonomiczną (SSSE) w miejscowościach Haćki i Kotły, co stwarza preferencyjne warunki dla napływu kapitału i nowych firm.
- Gmina posiada jedno z najlepszych gleb w województwie (kompleks pszeniny dobrej), co daje duży potencjał dla produkcji zdrowej żywności i agroturystyki.
- Przynależność do LGD „Puszcza Białowieska” oraz związków gmin wspiera wymianę doświadczeń i pozyskiwanie środków na rozwój przedsiębiorczości.

Słabe strony przedsiębiorczości (Bariery)

- Gmina boryka się z brakiem firm o wysokim poziomie zatrudnienia, co uzależnia lokalny rynek od kondycji mikrofirm i rolnictwa.
- Mała ilość miejsc pracy poza sektorem rolniczym i budowlanym ogranicza ofertę dla osób o innych kwalifikacjach.
- Zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym oraz postępujące starzenie się społeczeństwa (30,28% osób w wieku poprodukcyjnym) ogranicza zasoby siły roboczej.
- Bliskość miasta Bielska Podlaskiego sprawia, że mieszkańcy często tam szukają zatrudnienia, a gmina pełni funkcję „sypialni”, co powoduje odpływ wykwalifikowanych pracowników.
- Niski stopień skanalizowania gminy oraz brak powszechnej gazyfikacji mogą hamować lokalizację nowych inwestycji wymagających specyficznego uzbrojenia terenu.

Perspektywy i potrzeby rozwojowe

Mieszkańcy w badaniach ankietowych jednoznacznie wskazali, że rozwój gospodarczy gminy wymaga przede wszystkim rozbudowy infrastruktury technicznej na terenach inwestycyjnych (50,7% wskazań) oraz udostępniania nieruchomości na preferencyjnych warunkach (49,3%). Postuluje się również aktywniejszą promocję terenów SSSE oraz wsparcie dla przekształcania gospodarstw rolnych w stronę produkcji specjalistycznej lub ekologicznej.

1.2.3. Sytuacja finansowa Gminy

Sytuacja budżetowa Gminy, choć stabilna, wskazuje na wyzwania inwestycyjne.

Dane finansowe (w zł)	2020	2021	2022	2023	Wnioski dla LPDI
Dochody ogółem	33 507 685	38 765 043	48 811 828	44 608 757	Wzrost dochodów o 33,13% w latach 2020-2023.

Wydatki ogółem	35 011 981	33 525 508	45 611 215	51 793 029	Dynamika wydatków (wzrost o 47,93%) prowadzi do deficytu.
Wynik budżetowy	-1 504 296	5 239 534	3 200 612	-7 184 272	Deficyt w 2023 r..
Nadwyżka operacyjna	3 757 046	4 004 971	4 223 211	1 203 259	Gmina zachowuje zdolność do finansowania inwestycji i spłaty zadłużenia.
Wydatki na Pomoc Społeczną (Dział 852, 2024)	-	-	-	-	2 501 152 zł (39,4% wydatków społecznych).

Tabela 6 Budżet Gminy Bielsk Podlaski w l. 2020 - 2023

Wysokie wydatki na politykę społeczną (6,33 mln zł w 2024 r.), w tym znacząca część na odpłatność za pobyt w DPS-ach, wskazują, że inwestycja w rozwój usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja) może w dłuższej perspektywie stanowić bardziej efektywną kosztowo alternatywę. Utrzymująca się nadwyżka operacyjna pozwala na finansowanie nowych usług społecznych przy jednoczesnym pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

2. System pomocy społecznej

2.1. Instytucje i zakres działania

System pomocy społecznej w Gminie Bielsk Podlaski realizowany jest przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS).

Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

2.1.1. Główne zadania i formy wsparcia realizowane przez GOPS:

Instytucja / Podmiot	Zakres Działania	Uwagi / Inne zadania
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS)	Świadczenia pieniężne (zasiłki stałe, okresowe, celowe) i niepieniężne (usługi opiekuńcze, praca socjalna).	Prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Realizacja programów celowych (np. dożywianie w szkołach). Diagnozowanie potrzeb i analiza zjawisk społecznych.
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA)	Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych. Prowadzenie postępowań w sprawie skierowania na leczenie odwykowe.	Finansowana z opłat za zezwolenia na sprzedaż alkoholu. W 2024 r. budżet Komisji wynosił 45 143 zł. Realizuje dofinansowanie świetlic parafialnych i programów profilaktycznych w szkołach.

Zespół Interdyscyplinarny (ZI)	Przeciwdziałanie przemocy domowej i ochrona osób doznających przemocy. Obsługę organizacyjno-techniczną ZI zapewnia GOPS.	W 2023 r. wszczęto 37 procedur „Niebieskiej Karty”. Zespół dąży do zmniejszenia skali przemocy poprzez profilaktykę, edukację i stworzenie efektywnego systemu ochrony ofiar.
Klub „Senior+”	Ośrodek wsparcia w Łubinie Rudolty, aktywizujący i integrujący osoby starsze (powyżej 60. r.ż.). Oferuje zajęcia edukacyjne, kulturalne i ruchowe.	W 2024 roku z jego oferty korzystało 15 seniorów.
Asystent rodziny	Świadczenie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze w miejscu ich zamieszkania.	W 2024 roku w Gminie funkcjonował 1 asystent rodziny, który objął opieką 12 rodzin.

Tabela 7 System pomocy społecznej w Gminie Bielsk Podlaski

W Gminie brak jest własnej infrastruktury pomocy instytucjonalnej, całodobowej (jak DPS-y, mieszkania chronione czy noclegownie), co skutkuje ponoszeniem przez gminę kosztów za pobyt mieszkańców w placówkach zlokalizowanych na terenie powiatu.

2.1.2. Inne jednostki wspierające aktywizację społeczną

Na terenie gminy dobrze funkcjonują instytucje kultury, grupy aktywnych liderów, zespoły oraz zaangażowany w ten obszar samorząd. W gminie Bielsk Podlaski jednostkami organizacyjnymi wspierającymi aktywność w tym obszarze są:

- Wiejski Dom Kultury w Rajsku,
- dwa Ośrodki Kulturalno-Edukacyjny w Zubowie i Haćkach,
- dwa Ośrodki Kultury Lokalnej w Proniewiczach i Pilikach
- 43 świetlice wiejskie/OSP,
- Klub Seniora
- Centrum Aktywności Lokalnej dla dzieci i młodzieży w dostosowanym budynku świetlicy wiejskiej we wsi Widowo.

W Gminie Bielsk Podlaski funkcjonuje biblioteka też Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Augustowie posiadająca dwie filie: Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Łubinie Kościelnym oraz Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Płoskach. W roku 2022 działalność Filii Gminnej Biblioteki Publicznej w Płoskach była zawieszona, natomiast w 2022 r. rozpoczęto przebudowę budynku filii.

W ramach projektów współfinansowanych z EFS i EFRR gmina dokonała rewitalizacji wsi Lewki i Piliki poprzez modernizację świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu.

Do podstawowych zadań instytucji należy organizowanie działalności kulturalnej i aktywności społecznej na terenie gminy wiejskiej Bielsk Podlaski, w tym:

- organizacja imprez kulturalnych,
- organizowanie warsztatów dla dzieci i dorosłych,
- opieka nad dziećmi uczęszczającymi do świetlic,
- wsparcie amatorskich zespołów artystycznych,
- współpraca z placówkami oświatowymi, kulturalnymi i innymi instytucjami w zakresie upowszechniania kultury.

Gmina zabezpiecza środki finansowe na ich ubezpieczenie, utrzymanie oraz sprawne funkcjonowanie.

2.1.3. Najczęstsze przyczyny udzielania pomocy społecznej

W 2024 roku, w Gminie Bielsk Podlaski najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej, z powodu których udzielano pomocy, były:

- **Ubóstwo** (77 rodzin).
- **Bezrobocie** (51 rodzin).
- **Długotrwała lub ciężka choroba** (48 rodzin).
- **Niepełnosprawność** (41 rodzin).
- **Potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietność** (33 rodziny).

Długotrwała choroba i niepełnosprawność są dominującymi problemami społecznymi i stanowią najczęstszą przyczynę. Długotrwała choroba często prowadzi do orzeczenia o niepełnosprawności, co zwiększa liczbę wypłacanych zasiłków stałych. Wysoki wskaźnik problemów zdrowotnych wskazuje na pilną potrzebę rozwoju usług zdrowotnych i opiekuńczych w środowisku lokalnym.

Mimo że ubóstwo w 2024 r. było powodem udzielenia pomocy 77 rodzinom, jego skala jako pierwszorzędnej przyczyny spadła na przestrzeni lat (trend malejący od 2016 do 2022). Wynika to prawdopodobnie z otrzymywania przez rodziny wsparcia w postaci świadczeń rodzinnych i wychowawczych (np. Program Rodzina 500+), co znacznie polepszyło ich sytuację materialną.

2.1.4. Najważniejsze dane dotyczące pomocy społecznej

Od 2020 roku obserwuje się pozytywny trend spadkowy liczby osób korzystających z pomocy społecznej.

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Osoby ogółem korzystające z pomocy	676	545	252	419	334
Liczba rodzin korzystających z pomocy	291	232	206	237	216

Liczba świadczeniobiorców (decyzje)	428	359	305	285	246
Odpłatność Gminy za pobyt w DPS (osoby)	b.d.	b.d.	7	7	7
Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	23	b.d.	20	b.d.	12
Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych	b.d.	b.d.	3	b.d.	3
Liczba rodzin wspieranych przez asystenta rodziny	14	13	15	16	12

Tabela 8 Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej (2020–2024)

Wydatki na świadczenia pieniężne ogółem utrzymują się na dość stałym poziomie, z tendencją do wahań.

Wyszczególnienie (Dział 852)	Rok 2023	Rok 2024	Analiza zmiany (2024 do 2023)
Świadczenia pieniężne (ogółem)	534 261,68	565 688,81	Wzrost (wzrost zasiłków stałych, spadek okresowych).
Zasiłek stały	142 132	186 607	Wzrost. Wzrost ten wynika głównie z większej liczby osób niezdolnych do pracy.
Zasiłek okresowy	283 648	237 304	Spadek.
Domy Pomocy Społecznej (odpłatność gminy)	341 920	417 202	Wzrost. Tendencja wzrostowa kosztów utrzymania w DPS oraz zwiększająca się liczba osób zależnych powodują zwiększone wydatki dla gminy.

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	275 630	205 192	Spadek.
Pomoc w zakresie dożywiania	311 498	350 000	Wzrost.
Ośrodki Pomocy Społecznej (funkcjonowanie GOPS)	745 907	743 061	Stabilne.

Tabela 9 Wybrane wydatki finansowe GOPS (w zł)

Wydatki Gminy Bielsk Podlaski na zadania z zakresu polityki społecznej w 2024 roku wyniosły łącznie 6 336 557 zł, co stanowi wzrost o 921 825 zł w stosunku do roku 2023 (5 414 732 zł).

Wydatki na politykę społeczną (Działy 851, 852, 854, 855) w 2024 roku dominowały w dziale Rodzina (855), co jest typowe dla samorządów realizujących zadania zlecone (np. świadczenia rodzinne, Fundusz Alimentacyjny).

Dział Budżetowy	Rok 2023	Rok 2024	Udział 2024
OGÓŁEM (Działy 851, 852, 854, 855)	5 414 732 zł	6 336 557 zł	100%
Dział 855 – Rodzina	2 878 857 zł	3 546 426 zł	55,9%
Dział 852 – Pomoc społeczna	2 379 144 zł ¹	2 501 152 zł	39,4%

¹ Wartość 2023 dla Działu 852 jest sumą z podziałki budżetowej na podstawie pozycji budżetowych, co daje 2 379 144 zł.

Dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza	52 561 zł	46 774 zł	0,7%
Dział 851 – Ochrona zdrowia (np. alkoholizm)	79 651 zł	44 142 zł	0,6%

Tabela 10 Wydatki na politykę społeczną wg działów budżetowych (2023 do 2024)

Porównując ze sobą wydatki na pomoc społeczną w I. 2024 i 2023 można zauważyć że:

Dział Rodzina (855). Zanotowano znaczny wzrost wydatków (z 2,88 mln zł do 3,55 mln zł). Oznacza to, że ponad połowa środków na politykę społeczną w 2024 roku przeznaczona była na świadczenia zlecone przez państwo (np. świadczenia rodzinne).

Domy Pomocy Społecznej (85202): Koszty odpłatności ponoszonej przez gminę za pobyt mieszkańców w DPS wzrosły z 341 920 zł w 2023 r. do 417 202 zł w 2024 r.. Wzrost ten jest istotny i wynika z ogólnej tendencji wzrostu kosztów utrzymania w DPS oraz zwiększającej się liczby osób starszych wymagających opieki instytucjonalnej.

Usługi Opiekuńcze (85228): Wydatki na usługi opiekuńcze (w tym specjalistyczne) spadły z 275 630 zł w 2023 r. do 205 192 zł w 2024 r..

Zasiłki stałe (85216): Koszty wzrosły (z 142 132 zł do 188 607 zł), co jest zjawiskiem powiązanym z problemem długotrwałej choroby i niepełnosprawności mieszkańców.

2.1.5. Zasoby kadrowe i warunki lokalowe GOPS

W GOPS w Bielsku Podlaskim w 2024 roku zatrudnionych było łącznie **7 osób**, w tym:

- Kadra kierownicza: 1 osoba.
- Pracownicy socjalni: 3 osoby.
- Pozostali pracownicy: 3 osoby.

- Dodatkowo Gmina zatrudnia 1 asystenta rodziny, który w 2024 r. wspierał 12 rodzin. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są przez opiekunów na umowy zlecenia.

GOPS w Bielsku Podlaski nie spełnia ustawowego wymogu dotyczącego minimalnej liczby pracowników socjalnych od 2023 roku. W 2024 roku w GOPS pracowało 3 pracowników socjalnych przy 6 391 mieszkańcach i 216 rodzinach objętych pracą socjalną. Może mieć to wpływ na zdolność do świadczenia intensywnej i zindywidualizowanej pracy socjalnej, która jest podstawą nowoczesnych usług środowiskowych. Zaleca się także zwiększenie dostępu do szkoleń z superwizji pracownikom socjalnym i asystentowi rodziny, a także przeprowadzenie szkoleń podnoszących poziom bezpieczeństwa osobistego podczas wykonywania czynności zawodowych.

Zakres działania poszczególnych grup pracowników:

1. Pracownicy socjalni (3 osoby):

- Prowadzą pracę socjalną, która jest podstawową działalnością mającą na celu pomoc osobom i rodzinom w odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie.
- Współpracują z rodzinami niepełnymi, wielodzietnymi i niezaradnymi życiowo, diagnozują ich sytuację i określają plan pomocy.
- Mogą zawierać kontrakty socjalne w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej.
- Prowadzą rozmowy profilaktyczne w miejscu zamieszkania osób uzależnionych, często we współpracy z dzielnicowym Policji.

2. Asystent rodziny (1 osoba):

- Prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania (lub wskazanym przez rodzinę), co jest obowiązkiem nałożonym na gminę.
- W 2024 r. wspierał 12 rodzin, koncentrując się na rodzinach przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze.

3. Kierownictwo i pozostali pracownicy:

- Odpowiedzialni za zarządzanie Ośrodkiem i realizację zadań ustawowych (wypłata świadczeń, obsługa administracyjna).

- Brak wystarczającej liczby pracowników (np. psychologów, terapeutów, asystentów) oznacza, że niezbędne jest rozszerzenie specjalistycznego doradztwa poprzez inne instytucje lub nowe programy.

Warunki lokalowe i potrzeby

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej przeniósł swoją siedzibę do nowej lokalizacji. Zmiana spowodowała znaczące polepszenie warunków pracy pracowników GOPS. W chwili obecnej warunki pracy zapewniają standard związany z prawidłową realizacją działań. Spełnione są standardy poufności i bezpieczeństwa przy obsłudze klientów ośrodka.

3. Główne bariery i potrzeby rozwojowe

Na podstawie diagnozy, kluczowe bariery i związane z nimi potrzeby rozwojowe, wpisujące się bezpośrednio w cele LPDI, to:

Przyczyna / Bariera	Problem	Potrzeba Rozwojowa (Zgodna z LPDI)	Cele LPDI
Postępujące starzenie się społeczeństwa i dominacja chorób/niepełnosprawności jako przyczyny biedy	Wzrost zapotrzebowania na opiekę długoterminową i wysokie koszty utrzymania w DPS.	Rozwój usług opiekuńczych w środowisku, asystentury osobistej, opieki wytchnieniowej.	Cel 1, Cel 3
Niedobór kadrowy w GOPS (niespełnienie wymogu ustawowego).	Ograniczona zdolność do świadczenia intensywnej, zindywidualizowanej pracy socjalnej.	Wzmocnienie kadrowe GOPS, zwiększenie liczby pracowników socjalnych oraz zapewnienie superwizji.	Cel 4

Tabela 11 Kluczowe bariery i problemy w obszarze pomocy społecznej

II. Część Programowa

1. Cele strategiczne LPDI

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji (LPDI) Gminy Bielsk Podlaski jest dokumentem strategicznym, którego głównym celem jest transformacja systemu wsparcia społecznego z modelu instytucjonalnego na model środowiskowy, oparty na lokalnej społeczności. Szczegółowe cele strategiczne LPDI, wraz z przyporządkowanymi celami operacyjnymi oraz konkretnymi działaniami, które mogą być realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) w Bielsku Podlaskim mają pomóc w osiągnięciu zakładanych w LPDI celów i efektów.

Cele strategiczne LPDI mają na celu budowanie systemu usług opartych na godności, samodzielności i wspólnotowej odpowiedzialności, zwłaszcza dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów oraz rodzin w trudnej sytuacji.

Na podstawie diagnozy zdefiniowano pięć głównych celów Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji.

- Cel 1. Zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym
- Cel 2. Wzmacnianie roli rodziny, społeczności i organizacji pozarządowych w systemie wsparcia
- Cel 3. Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej
- Cel 4. Zwiększenie aktywności i integracji osób z grup defaworyzowanych

1.1. Cel 1. Zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym

Ten cel jest kluczowy dla deinstytucjonalizacji, ponieważ koncentruje się na przeniesieniu wsparcia z placówek całodobowych (jak Domy Pomocy Społecznej, których gmina nie posiada, ale ponosi koszty pobytu mieszkańców w placówkach powiatowych) do miejsca zamieszkania osób potrzebujących.

Cel Operacyjny	Działania możliwe do realizacji/koordynacji przez GOPS
1.1. Rozwój zindywidualizowanych form opieki w miejscu zamieszkania	Rozwój usług asystenckich i opieki wytchnieniowej.
	Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (SUO), dostosowanych do rosnącej liczby osób starszych i przewlekle chorych (długotrwała choroba i niepełnosprawność to główne przyczyny ubiegania się o pomoc).
1.2. Zapewnienie dostępu do usług w rozproszonym środowisku lokalnym	Utworzenie punktu poradnictwa dla grup najsłabszych w zakresie praw i możliwości pomocy.
	Zapewnienie dostępu do superwizji pracownikom socjalnym i asystentowi rodziny.

Tabela 12 Cele i działania - Cel operacyjny 1

1.2. Cel 2. Wzmacnianie roli rodziny, społeczności i organizacji pozarządowych w systemie wsparcia

Wzmacnianie kapitału społecznego i więzi lokalnych (potencjał Kół Gospodyń Wiejskich (KGW) i stowarzyszeń) jest niezbędne do budowania naturalnych sieci wsparcia i przeciwdziałania wykluczeniu.

Cel Operacyjny	Działania możliwe do realizacji/koordynacji przez GOPS
2.1. Wspieranie rodzin w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i ochronnych	Wsparcie dla opiekunów rodzinnych (np. rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, opiekunów osób starszych) poprzez organizację grup wsparcia, szkoleń i zapewnienie pomocy psychologicznej.
	Realizacja asystentury rodzinnej i pogłębionej pracy socjalnej, ukierunkowanej na monitorowanie sytuacji dzieci w rodzinach zagrożonych kryzysem.
	Kontynuowanie i rozwijanie Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy (w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego, którego obsługę zapewnia GOPS).

Tabela 13 Cele i działania - Cel operacyjny 2

1.3. Cel 3. Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej

Poprawa jakości i efektywności pracy GOPS jest niezbędna, ponieważ Ośrodek nie spełnia ustawowego wymogu dotyczącego liczby pracowników socjalnych, co ogranicza zdolność do prowadzenia intensywnej pracy środowiskowej.

Cel Operacyjny	Działania możliwe do realizacji/koordynacji przez GOPS
3.1. Wzmocnienie zasobów kadrowych GOPS	Zatrudnianie dodatkowej kadry specjalistycznej (np. psychologów, terapeutów, logopedów) do wspierania rodzin, w tym dzieci z niepełnosprawnościami.
3.2. Podniesienie kwalifikacji i efektywności pracy	Zapewnienie dostępu do superwizji dla pracowników socjalnych i asystentów rodziny.
	Przeprowadzanie szkoleń podnoszących poziom bezpieczeństwa osobistego pracowników socjalnych podczas wykonywania czynności zawodowych (działanie związane z polepszeniem warunków pracy GOPS).

Tabela 14 Cele i działania - Cel operacyjny 4

1.4. Cel 4. Zwiększenie aktywności i integracji osób z grup defaworyzowanych

Cel ten dotyczy grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. bezrobotni, osoby z niepełnosprawnościami, osoby z uzależnieniami), dla których praca socjalna ma kluczowe znaczenie w powrocie na rynek pracy i do aktywnego życia.

Cel Operacyjny	Działania możliwe do realizacji/koordynacji przez GOPS
4.1. Wsparcie profilaktyczne i interwencyjne w zakresie patologii	Realizacja programów celowych sprzyjających deinstytucjonalizacji i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu (zgodnie z Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych).
	Realizacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii (GOPS współpracuje z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - GKRPA).

Tabela 15 Cele i działania - Cel operacyjny 5

III. Część finansowa

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji (LPDI) na lata 2026–2030, stanowiący kluczowy element strategii społecznej Gminy Bielsk Podlaski, wymaga szczegółowego planu finansowego, który zagwarantuje transformację z opieki instytucjonalnej na rzecz usług środowiskowych.

Gmina, pomimo deficytu budżetowego w 2023 roku (-7,18 mln zł), utrzymuje dodatnią nadwyżkę operacyjną (1,2 mln zł w 2023 r.), co świadczy o jej zdolności do finansowania wkładów własnych i spłaty zadłużenia związanego z inwestycjami. Inwestowanie w deinstytucjonalizację ma także uzasadnienie ekonomiczne – wydatki na Domy Pomocy Społecznej (DPS) stale rosną, osiągając 417 202 zł w 2024 roku za pobyt 7 mieszkańców. Rozwój usług lokalnych ma w dłuższej perspektywie zmniejszyć to obciążenie finansowe.

1. Możliwości finansowania działań - źródła własne i zewnętrzne

LPDI będzie finansowany z połączenia środków budżetowych Gminy (wkład własny i koszty operacyjne) oraz szerokiej gamy funduszy zewnętrznych, zgodnie z priorytetami polityki krajowej i Unii Europejskiej.

1.1. Źródła własne Gminy

Głównym zadaniem źródeł własnych jest zapewnienie stabilności operacyjnej nowych usług oraz pokrycie wymaganego wkładu własnego w projekty unijne lub krajowe.

- **Budżet Gminy (dochody bieżące i nadwyżka operacyjna)**

Dochody bieżące Gminy wyniosły 36,1 mln zł w 2023 roku. Dodatnia nadwyżka operacyjna Gminy (różnica między dochodami a wydatkami bieżącymi) stwarza możliwości finansowania nowych usług społecznych.

- **Budżet GOPS (Dział 852 – Pomoc Społeczna)**

Budżet (2,5 mln zł w 2024 r.) pokrywa koszty operacyjne personelu (utrzymanie GOPS). Środki te są niezbędne do finansowania zwiększonego zatrudnienia pracowników socjalnych i asystentów rodziny.

- **Fundusz Sołecki**

Może być wykorzystany do finansowania drobnych remontów i doposażenia świetlic wiejskich na potrzeby aktywizacji społeczności lokalnej i seniorów, co jest zgodne z jego charakterem budżetu partycypacyjnego.

1.2. Zewnętrzne źródła finansowania (fundusze pomocowe)

Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych jest kluczowe, ponieważ ograniczone możliwości finansowe gminy nie pozwalają na finansowanie każdej inwestycji wyłącznie ze środków własnych.

- **Fundusze Europejskie (UE):** Są to główne źródła finansowania rozwoju infrastruktury społecznej i tzw. działań miękkich (kapitał ludzki).
 - Fundusze Spójności/Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego/EFRR, Fundusze Europejskie dla Województwa Podlaskiego (FEDP, EFS+): Kluczowe źródło finansowania w ramach nowej perspektywy. Idealne do finansowania profesjonalizacji kadr GOPS (Cel 3), usług środowiskowych (Cel 1), a także wsparcia opiekunów i rodzin (Cel 2).
- **Środki Krajowe:**
 - PFRON (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych): Niezbędny do finansowania projektów związanych z likwidacją barier architektonicznych, tworzeniem mieszkań wspomaganych, a także finansowaniem usług asystenckich (np. Program Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej).
 - Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (MRPiPS), w tym ASOS: Finansowanie programów celowych na rzecz seniorów (np. „Senior+”), opieki wytchnieniowej i asystentury.

- o Lokalna Grupa Działania (LGD) „Puszcza Białowieska”: Może wspierać lokalne inicjatywy NGO (Cel 2), rozwój ekonomii społecznej oraz aktywizację mieszkańców.

2. Projekcja finansowa i opis działań LPDI (2026–2030)

Poniższa projekcja finansowa łączy konkretne działania określone w LPDI ze spodziewanymi źródłami finansowania, niezbędnymi do osiągnięcia pięciu celów strategicznych Gminy.

2.1. Cel 1: Zapewnienie dostępu do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym

Działanie: Rozwój opieki wytchnieniowej zatrudnienie asystentów + opieka rotacyjna.

- **Opis Finansowania**

Finansowanie bieżących kosztów zatrudnienia asystentów oraz organizacja opieki rotacyjnej dla opiekunów rodzinnych. Usługi te są kluczowe, ponieważ rosnąca liczba osób starszych i przewlekle chorych będzie generować zwiększone zapotrzebowanie na wsparcie w miejscu zamieszkania.

- **Źródła**

Programy MRPiPS (ASOS, Opieka Wytchnieniowa), EFS+ (na rzecz włączenia społecznego), Fundusze własne (wkład własny i utrzymanie kadr w GOPS).

- **Szacowany koszt**

Średni (koszty operacyjne, płace, szkolenia).

2.2. Cel 3: Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej

Działanie: Profesjonalizacja kadry GOPS (szkolenia, supervizja, zwiększenie liczby pracowników socjalnych).

- **Opis finansowania**

Działanie jest niezbędne, ponieważ GOPS nie spełnia ustawowego wymogu dotyczącego liczby pracowników socjalnych. Inwestycje w kadrę (superwizja, szkolenia podnoszące bezpieczeństwo, profesjonalne doradztwo) mają poprawić jakość i intensywność pracy socjalnej.

- **Źródła**

EFS+ (szkolenia kadr dla usług środowiskowych), MRPiPS (programy podnoszenia kwalifikacji), Gmina (pokrycie kosztów zatrudnienia i superwizji).

- **Szacowany koszt**

Niskie do średniego (koszty szkoleń i płac).

2.3. Cel 1, 4: Zwiększenie aktywności i integracji osób z grup defaworyzowanych

Działanie: Wsparcie dla opiekunów rodzinnych (Grupy wsparcia, szkolenia, pomoc psychologiczna).

- **Opis finansowania**

Działania miękkie, mające na celu odciążenie rodzin opiekujących się osobami zależnymi.

- **Źródła**

EFS+ (wsparcie rodzin i opiekunów), GOPS (koszty poradnictwa specjalistycznego).

- **Szacowany koszt**

Niskie.

3. Harmonogram wdrażania i projekcja finansowa działań LPDI (2026–2030)

Planowane działania LPDI Gminy Bielsk Podlaski na lata 2026–2030, z podziałem na kluczowe etapy realizacji (planowanie, inwestycje, uruchomienie, stabilizacja) oraz przypisaniem głównych źródeł finansowania będą rozłożone w czasie. Realizacja poszczególnych działań może być uzależniona od pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania.

Działanie (Cel strategiczny)	Okres realizacji	Główne koszty (charakter)	Główne źródła finansowania	Etapy wdrażania (2026–2030)
1. Rozwój usług asystenckich i opieki wytchnieniowej (Cel 1)	2027–2030	Koszty bieżące (płace, szkolenia, programy opieki rotacyjnej).	MRPiPS (ASOS, Wytchnieniowa), EFS+, Budżet Gminy (utrzymanie po 2027 r.).	2027: Wdrożenie pełnej obsady i rozszerzenie bazy opiekunów rotacyjnych. 2028–2030: Utrzymanie i stabilizacja finansowania.
3. Profesjonalizacja kadr GOPS (Cel 3)	2026–2030	Koszty szkoleń, superwizji, zatrudnienia dodatkowych pracowników socjalnych (jeśli zidentyfikowane zostaną braki kadrowe	EFS+ (szkolenia), Budżet Gminy (superwizja, etaty).	2026–2027: Szkolenia specjalistyczne i superwizja dla kadr. 2028–2030: Monitorowanie efektywności pracy socjalnej i utrzymanie wymogów kadrowych.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

		lub pojawią się dodatkowe potrzeby).		
4. Wsparcie dla opiekunów rodzinnych (Cel 2)	2026–2028	Koszty bieżące (organizacja grup wsparcia, psycholog).	EFS+, Budżet GOPS.	2026–2030: Stałe prowadzenie grup wsparcia i poradnictwa psychologicznego.

Tabela 16 Harmonogram realizacji działań

IV. Monitoring i ewaluacja

Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji (LPDI) Gminy Bielsk Podlaski, będący integralną częścią polityki społecznej gminy, wymaga zintegrowanego modelu zarządzania i monitoringu.

Model ten ma zapewnić transformację systemu wsparcia z instytucjonalnego na środowiskowy, zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas” oraz ideą wspólnotowej odpowiedzialności.

1. Struktura zarządzania procesem i odpowiedzialność

Zarządzanie realizacją i monitoringiem LPDI oparte jest na następującej strukturze:

Poziom	Podmiot odpowiedzialny	Zakres obowiązków
Zarządzający / Sterujący	Wójt Gminy	Odpowiada za wdrażanie LPDI, inicjowanie i finansowanie przedsięwzięć oraz wsparcie koordynatora.
Operacyjny / Koordynujący	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS)	Pełni rolę Koordynatora wdrażania. Gromadzi dokumentację, prowadzi monitoring, dokonuje aktualizacji harmonogramów.

Tabela 17 Zarządzanie procesem monitoringu i ewaluacji

2. Źródła danych i wskaźniki monitoringu

Podstawą systemu są roczne dane z **Oceny Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS)**. Uzupełniają je raporty o stanie gminy, dane z Banku Danych Lokalnych (BDL) GUS, informacje od instytucji i grup środowiskowych oraz ankiety satysfakcji przeprowadzane wśród beneficjentów.

Cel Operacyjny LPDI	Planowane działanie (do 2030 r.)	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu/Cel
Cel 1: Usługi Środowiskowe (Usługi)	Rozwój usług asystenckich i opieki wytchnieniowej	Liczba utworzonych etatów asystentów	Zwiększenie liczby osób korzystających z usług opiekuńczych
Cel 3: Profesjonalizacja Kadr	Wzmocnienie kadrowe GOPS / Zapewnienie superwizji	Liczba pracowników socjalnych i asystentów rodziny objętych superwizją	Poprawa zdolności do prowadzenia intensywnej, zindywidualizowanej pracy socjalnej

Tabela 18 Przykładowe wskaźniki produktu i rezultatu LPDI (na podstawie planowanych działań)

Wskaźnik/Obszar LPDI	Jednostka	Rok 2024 (Stan bieżący)	Wnioski dla monitoringu
Kadra GOPS (Cel 3)	Liczba pracowników socjalnych	3	Konieczność zwiększenia zatrudnienia lub pozyskiwania środków na wynagrodzenia
Usługi Środowiskowe (Cel 1)	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	12	Wskaźnik spadał w latach 2020-2024 (z 23 do 12) – należy to monitorować

Wsparcie rodzin (Cel 2)	Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	12 (przy zatrudnieniu 1 asystenta)	Wskaźnik pracy socjalnej jest wysoki (146,94% w 2024 r.) – potrzeba utrzymania wysokiej intensywności wsparcia
------------------------------------	--	------------------------------------	--

Tabela 19 Dane bazowe dla monitoringu kluczowych potrzeb i zasobów (stan na 2024 r.)

3. Harmonogram działań w zakresie monitoringu i ewaluacji

Monitoring prowadzony jest w cyklu ciągłym (rocznym), natomiast ewaluacja w kluczowych punktach zwrotnych realizacji Planu.

Lp.	Rodzaj działania	I Kwartał	II Kwartał	III Kwartał	IV Kwartał	Częstotliwość
1.	Bieżące gromadzenie danych o realizowanych usługach i wskaźnikach produktu	X	X	X	X	Ciągła
2.	Zbieranie danych statystycznych do OZPS i sprawozdań rocznych.	X				Rocznie
3.	Ewaluacja śródkresowa (On-going) – analiza trafności i		X	X		Jednorazowo (2028)

	postępów (rok 2028)					
4.	Przegląd i aktualizacja harmonogramu działań i wskaźników				X	Min. co 4 lata
5.	Ewaluacja końcowa (Ex-post) – podsumowanie efektów i rekomendacje (rok 2030)			X	X	Jednorazowo (2030)

Tabela 20 Harmonogram monitoringu i ewaluacji

V. Podsumowanie

Cel i istota planu LPDI jest kluczowym narzędziem strategicznym, którego celem jest transformacja systemu wsparcia społecznego w Gminie Bielsk Podlaski. Zakłada on przejście od modelu opieki instytucjonalnej (stacjonarnej) do nowoczesnego systemu usług świadczonych w środowisku lokalnym, blisko miejsca zamieszkania.

Diagnoza i wyzwania Potrzeba wdrożenia planu wynika z kilku krytycznych czynników zdiagnozowanych w gminie:

- Starzenie się społeczeństwa. Populacja gminy (ok. 6,4 tys. osób) charakteryzuje się zaawansowanym procesem starzenia. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią ponad 30% mieszkańców, co generuje rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze.
- Brak infrastruktury alternatywnej. Gmina nie posiada własnych mieszkań wspomaganych ani chronionych, co zmusza do umieszczania osób zależnych w Domach Pomocy Społecznej (DPS) poza terenem gminy.
- Wysokie koszty. Odpłatność gminy za pobyt zaledwie 7 osób w DPS-ach wyniosła w 2024 r. aż 417 202 zł, co stanowi istotne obciążenie budżetu.
- Braki kadrowe. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) nie spełnia ustawowego wymogu liczby pracowników socjalnych w stosunku do liczby mieszkańców.

Wizją LPDI jest uczynienie Gminy Bielsk Podlaski miejscem, w którym każdy może być aktywny i ma zapewniony dostęp do dopasowanych do potrzeb usług społecznych. Misją jest faktyczna transformacja systemu w stronę usług opartych na społeczności lokalnej.

Cele Strategiczne (2026–2030):

1. Zapewnienie dostępu do usług społecznych w środowisku: Rozwój usług asystenckich, opieki wytchnieniowej oraz zindywidualizowanych form opieki w domu.
2. Wzmacnianie roli rodziny i NGO: Budowanie sieci wsparcia z wykorzystaniem potencjału Kół Gospodyń Wiejskich i stowarzyszeń.

3. Profesjonalizacja kadr: Wzmocnienie kadrowe GOPS i zapewnienie stałej superwizji dla pracowników socjalnych.
4. Integracja grup defaworyzowanych: Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem.

Realizacja planu opierać się będzie na montażu finansowym łączącym środki własne gminy z funduszami zewnętrznymi. Kluczowe źródła to:

- Programy Europejskie: FERS oraz Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+).
- Środki Krajowe: Programy MRPiPS (np. opieka wytchnieniowa, ASOS) oraz PFRON.

Wdrażanie i Monitoring Procesem zarządza Wójt Gminy, a operacyjnym koordynatorem jest GOPS. Postępy będą monitorowane corocznie poprzez wskaźniki (np. liczba utworzonych etatów asystentów, liczba osób objętych opieką domową) oraz ankiety satysfakcji wśród mieszkańców.

LPDI stanowi długofalową inwestycję, która ma nie tylko poprawić godność życia mieszkańców, ale w perspektywie czasu zoptymalizować wydatki gminy poprzez ograniczenie kosztownej opieki instytucjonalnej na rzecz tańszych i skuteczniejszych usług środowiskowych.

Spis tabel i wykresów

Tabela 1 Podstawowe dane demograficzne I. 2020 - 2024	11
Tabela 2 Przyrost naturalny w Gminie Bielsk Podlaski	12
Tabela 3 Saldo migracji w Gminie Bielsk Podlaski	13
Tabela 4 Osoby objęte wsparciem OPS	14
Tabela 5 Najważniejsze wskaźniki w zakresie bezrobocia Gmina Bielsk Podlaski.	17
Tabela 6 Budżet Gminy Bielsk Podlaski w I. 2020 - 2023	20
Tabela 7 System pomocy społecznej w Gminie Bielsk Podlaski	22
Tabela 8 Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej (2020–2024)	25
Tabela 9 Wybrane wydatki finansowe GOPS (w zł)	26
Tabela 10 Wydatki na politykę społeczną wg działów budżetowych (2023 do 2024)	27
Tabela 11 Kluczowe bariery i problemy w obszarze pomocy społecznej	30
Tabela 12 Cele i działania - Cel operacyjny 1	32
Tabela 13 Cele i działania - Cel operacyjny 2	33
Tabela 14 Cele i działania - Cel operacyjny 4	34
Tabela 15 Cele i działania - Cel operacyjny 5	34
Tabela 16 Harmonogram realizacji działań	2
Tabela 17 Zarządzanie procesem monitoringu i ewaluacji	1
Tabela 18 Przykładowe wskaźniki produktu i rezultatu LPDI (na podstawie planowanych działań)	2
Tabela 19 Dane bazowe dla monitoringu kluczowych potrzeb i zasobów (stan na 2024 r.)	3
Tabela 20 Harmonogram monitoringu i ewaluacji	4
Wykres 1 Piramida wieku Gmina Bielsk Podlaski	11
Wykres 2 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według sekcji PKD 2007	18

Spis literatury, dokumentów i źródeł

Przygotowanie Lokalnego Planu Deinstytucjonalizacji (LPDI) Gminy Bielsk Podlaski wymagało szerokiej analizy dokumentacji prawnej, strategicznej oraz literatury fachowej, która wyznacza ramy transformacji usług społecznych.

Poniżej znajduje się zestawienie kluczowych źródeł wykorzystanych do opracowania tego dokumentu:

II. Akty prawne

Podstawę prawną działań w obszarze deinstytucjonalizacji stanowią ustawy regulujące system pomocy społecznej, wsparcia rodziny oraz funkcjonowanie samorządu terytorialnego:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – kluczowy akt określający zadania gminy w zakresie wsparcia osób w trudnej sytuacji życiowej.
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – podstawa prawna do planowanej transformacji GOPS w CUS.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej – reguluje zasady wsparcia rodzin i rozwoju rodzinnych form opieki.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – fundament działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – określa zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (wcześniej w rodzinie).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych.

III. Dokumenty strategiczne

LPDI musi zachowywać spójność z politykami wyższego rzędu – od poziomu krajowego po lokalny:

Poziom krajowy:

- Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) – główny dokument wyznaczający kierunki deinstytucjonalizacji w Polsce.
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030.
- Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027.
- Ogólnopolskie wytyczne tworzenia lokalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych – dokument pomocniczy przy konstrukcji planu.
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu.

Poziom regionalny i lokalny:

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2030.
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Bielsk Podlaski na lata 2023–2034 – kluczowy dokument lokalny, z którego wynikają cele LPDI.
- Strategia Rozwoju Gminy Bielsk Podlaski na lata 2026-2035 (wraz z diagnozą sytuacji społecznej i gospodarczej).
- Raport o stanie Gminy Bielsk Podlaski (edycje 2019–2024).

IV. Literatura i opracowania ekspertów

W procesie planowania wykorzystano definicje, metodologię oraz dane z publikacji specjalistycznych:

- M. Grewiński, J. Lizut (2021) – publikacje dotyczące definicji i alternatywnych modeli wsparcia społecznego.
- Ogólnopolska diagnoza w zakresie deinstytucjonalizacji usług społecznych na terenie 16 województw Polski (Red. Grewiński, Lizut, Rabiej, 2024).
- Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności (2012).
- Ocena Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) – coroczne raporty statystyczne gminy i województwa (lata 2016–2024).
- Dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz Banku Danych Lokalnych.
- UNICEF (2010): „At Home or in a Home?” – standardy praw człowieka w opiece nad dziećmi.
- P. Adamiak, B. Charycka, M. Gumkowska – badania dotyczące potencjału i potrzeb organizacji pozarządowych.